

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-3\(43\)-378-389](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-3(43)-378-389)

УДК 336.1:330.837-026.81

JEL Classification: E26; H26; G18

Сергій Андрійович Шелудько

кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри публічних фінансів

Державний податковий університет (Ірпінь, Україна)

E-mail: s.szeludko@gmail.com, **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0003-0636-4940>**ResearcherID:** [H-4614-2016](https://orcid.org/0000-0003-0636-4940), **Scopus Author ID:** [57211012349](https://orcid.org/0000-0003-0636-4940)**ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ:
МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ТА НАСЛІДКИ ВПЛИВУ**

Досліджено механізм формування та соціально-економічні наслідки реалізації інституціональних загроз фінансовій безпеці України. За допомогою інституційного, структурно-функціонального та системного підходів встановлено, що ці загрози проявляються через деградацію регуляторної спроможності держави, зниження довіри до влади, розбалансування ресурсів та фінансову маргіналізацію країни. Практична цінність дослідження полягає в обґрунтуванні потреби у зміцненні інституційної спроможності уповноважених органів, підвищенні прозорості макрофінансового регулювання, інтеграції країни в міжнародні системи протидії фінансовим злочинам і розробці інноваційних інструментів протидії інституціональним загрозам.

Ключові слова: фінансова безпека; інституціональні загрози; тіньова економіка; відмивання коштів; корупція.*Рис.: 3. Бібл.: 30.*

Постановка проблеми. Фінансова безпека держави виступає ключовою умовою стабільного соціально-економічного розвитку та збереження її фінансового суверенітету, зокрема у воєнних умовах. Однак реалії функціонування інституціонального забезпечення управління безпекою свідчать про суттєве ускладнення цього процесу через виникнення загроз, сформованих на стику економічних, політичних і правових відносин: корупція, тіньова економіка, офшоризація, відмивання злочинних доходів чи ухилення від оподаткування. Отже, актуальність цього дослідження полягає в необхідності ідентифікації не лише проявів і наслідків, а передовсім механізму виникнення таких загроз, що дасть можливість забезпечити належне функціонування фінансової сфери та підвищити ефективність забезпечення її безпечного та сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Місце та значення інституціональних загроз у забезпеченні фінансової безпеки держави є однією з найбільш актуальних тематик досліджень. Це обґрунтовано тим, що реалізація учасниками фінансових відносин своїх інтересів відбувається з урахуванням дії чинників зовнішнього середовища, а здатність інституцій впливати на фінансову інфраструктуру є опосередкованою через неконтрольовані зовнішні події [13, с. 165-166]. До таких чинників С. Онищенко пропонує відносити дисфункціональні інститути, зокрема, корупцію та тіньову економіку [21, с. 37]. З. Варналій розширює цей перелік, додаючи також рейдерство, офшоризацію та тіньову парадержаву, назагал називаючи їх інституційними деформаціями [5, с. 140]. Дослідженню цих та інших загроз подібної генези присвячували свої публікації, зокрема, О. Барановський, О. Береславська, Т. Валігура, С. Войцехівська, О. Гордей, Н. Давиденко, О. Жовніренко, В. Коваленко, В. Міщенко, О. Новицька, С. Онишко та інші відомі українські економісти.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Попри високу наукову розробленість теми, не можна не визнати, що будь-який перелік подібних загроз не буде виснажливим через розмаїтість та неупинну еволюцію способів несвідомих економічних агентів вийти з підпорядкування законодавству та органам регулювання та нагляду. Таким чином, доцільно проаналізувати основні з них з погляду механізму їх формування в середовищі інституціонального забезпечення управління фінансовою безпекою держави.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз механізму формування інституціональних загроз фінансовій безпеці України та визначення наслідків впливу таких загроз для національної економіки.

Виклад основного матеріалу. До переліку основних інституційних загроз фінансовій безпеці держави, окрім розглянутих у попередніх дослідженнях [21, с. 37; 5, с. 140], варто додати такі: відмивання грошей, ухилення від оподаткування та розмивання податкової бази, створення фінансових пірамід, кібершахрайство (рис. 1).

Рис. 1. Механізм формування інституціональних загроз фінансовій безпеці держави
Джерело: розроблено автором.

Якщо проаналізувати представлений на рис. 1 механізм розгортання інституціональних загроз фінансовій безпеці держави, нескладно встановити, що передумовою їх формування є порушення в роботі, помилки та суперечливість інституціонального забезпечення, внаслідок чого окремі фінансові інститути стають дисфункціональними та надалі не можуть повною мірою забезпечувати задоволення фінансових потреб суспільства. В умовах відсутності належних альтернатив (інститутів, що могли б задовольняти порушені потреби в інший нормальний спосіб) приховані соціоекономічні процеси породжують девіантні інститути, здатні приносити задоволення фінансових потреб, але переважно протиправним і антисоціальним шляхом, що робить їх екстрактивними.

Отже, ці екстрактивні девіації порушують баланс фінансових інтересів у суспільстві, створюючи нерівні умови для участі різних соціальних груп у фінансово-економічному житті країни. Такі інститути набувають характеру загрози у випадку відхилення (відмови) агентів економіки від дотримання належних інститутів нормативного, організаційного та функціонального забезпечення. Якщо така відмова є свідомою або внаслідок недбалості толерується з боку апарату державного управління, вказані девіантні інститути призводять до економічного занепаду нації шляхом поступової ізоляції ресурсів і автаркізації ринків.

Доцільно детальніше розглянути окремі інституціональні загрози фінансовій безпеці, однією з найбільш поширених серед яких є корупція. Ця девіація підриває інституціональну спроможність держави, спотворюючи механізми розподілу фінансових ресурсів, сприяючи тінізації економіки та посилюючи соціальну нерівність, що в сукупності перешкоджає сталому економічному розвитку країни. Корупція є системним явищем, що пронизує всі сфери фінансового сектору, є невід'ємною частиною соціального життя будь-якої країни (більшою чи меншою мірою) та має деструктивний характер, незалежно від її типу чи ступеня прояву [2, с. 100; 30, с. 172]. Її всепроникна властивість знайшла відображення в етимології цього терміна: за однією з версій, «корупція» походить від поєднання *лат.* «cor» – серце, душа та *лат.* «ruptum» – псувати, руйнувати, вказуючи на порушення єдності, розкладання чи розпад якогось предмета [30, с. 171]. Реалізація корупції як інституціональної вразливості фінансової безпеки держави супроводжується такими потрясіннями [2, с. 100; 28; 30, с. 172]:

- занепад міжнародного інвестиційного співробітництва: корупція є значним бар'єром для залучення капіталу, знижує інвестиційну привабливість, підвищує ризики ведення бізнесу та уповільнюючи впровадження сучасних технологій;

- поглиблення соціальної нерівності: корупція провокує збільшення розриву в доходах між різними верствами населення та посилює бідність, внаслідок чого підвищується ризик соціальних конфліктів, який створює нестабільне середовище для економічного розвитку;

- підриє довіри до державних інституцій: корупція знижує рівень довіри до органів державної влади, їхньої здатності регулювати суспільні відносини у фінансовій сфері, досягати цілей макрофінансових політик і підтримувати добросовісну конкуренцію;

- неефективне використання публічних фінансів: корупція порушує ефективність державного управління, що призводить до нераціонального використання бюджетних коштів, ускладнює реалізацію стратегічних програм і знижує якість державного регулювання та нагляду у фінансовій сфері.

В Україні протягом понад 10 років загальні тенденції щодо негативного сприйняття корупції посилюються, проте ці зміни є невпевненими, а рівень усвідомлення загрози лишається низьким (рис. 2).

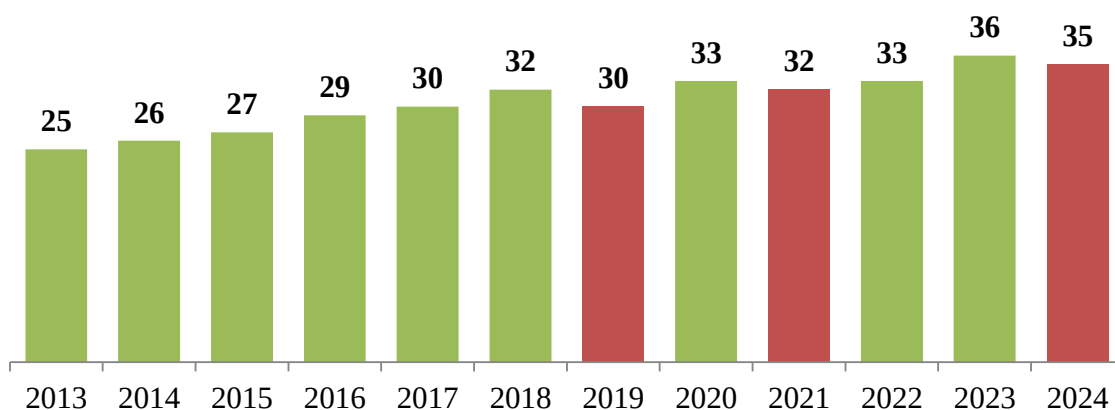

Рис. 2. Динаміка індексу сприйняття корупції в Україні у 2013-2024 рр.
Джерело: побудовано на підставі [3].

З рис. 2 випливає, що, попри загальне покращення індексу в 1,4 раза, в окремі роки спостерігався відчутний регрес (такі періоди позначені червоним): у 2019 р. зниження на 2 пункти було спричинене зростанням ризику хабарництва в бізнесі, у 2021 р. 1 пункт було втрачено через відсутність прогресу в розбудові антикорупційної інфраструктури, а у 2024 р. аналогічне зниження пояснювалося інституційним саботажом нормальної роботи Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Не менш деструктивним девіантним інститутом є легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом, повсюдно відома як «відмивання грошей». Це явище є одним із найпоширеніших правопорушень у фінансовій сфері та становить системну загрозу для сталого розвитку національної економіки, рівня життя населення та забезпечення національних фінансових інтересів. Двоїстість природи легалізації злочинних доходів полягає в тому, що, хоча вона реалізується через виведення в законний обіг коштів, отриманих внаслідок незаконної діяльності [23, с. 291-292], шляхом проведення через фінансову систему задля маскуванню їх дійсного походження, відповідні операції формально є законними до моменту виявлення джерела таких доходів. У випадку реалізації загрози, що її несе відмивання грошей, в інституціональну вразливість фінансова сфера національної економіки переживає такі потрясіння [23, с. 292; 25]:

- стимулювання організованої злочинності та тероризму: злочинні доходи формують фінансову базу для кримінальних та екстремістських груп, а масштабування відповідних злочинів може стати причиною суспільно-політичних заворушень, завдаючи величезної шкоди окремим людям, суспільству та державі;

- втрата державного контролю над фінансовою системою: відмивання грошей породжує та підтримує корупційну мережу, що здатна порушити нормальне функціонування органів державної влади, перешкодити ринковим перетворенням і викликати недовіру до держави з боку суспільства, що остаточно підриває публічне адміністрування фінансових процесів;

- спотворення макрофінансового стану: легалізація злочинних доходів може призвести до тимчасового або перманентного виводу значного обсягу коштів з грошового обороту, що підірве фінансову систему, уповільнить товарообіг, затримає виплату заробітної плати та пригнітить ділову активність;

- міжнародна фінансова маргіналізація: за відсутності ефективної протидії відмиванню коштів, отриманих злочинним шляхом, країна може отримати статус небажаної юрисдикції та опинитися на узбіччі фінансової глобалізації, що призведе до погіршення інвестиційного клімату, зменшення обсягів іноземних інвестицій та відмови в наданні міжнародної фінансової допомоги.

З огляду на це пріоритетність подолання цієї інституціональної девіації пояснюється багатоаспектним руйнівним впливом на національні фінансові інтереси та фінансову безпеку держави. Функціонально легалізація злочинних доходів пов'язана з такими інституціональними загрозами як тінізація економіки, ухилення від оподаткування та офшоризація економіки. Попередні дослідження [1, с. 329] свідчать, що в будь-якій країні тіньова економіка охоплює три основні сектори: злочинна («чорна») економіка, що включає діяльність, яка тягне за собою кримінальну відповідальність; «сіра» економіка, яка формується внаслідок господарської діяльності, що частково або повністю приховуються від оподаткування; та «білокомірцева» (*англ. white-collar*) економіка, у якій відбувається перерозподіл доходів, отриманих у вигляді хабарів або доходів із двох попередніх секторів. Отже, цей девіантний інститут суттєво впливає на всі сфери суспільного життя та економічної діяльності, підриваючи фінансову безпеку держави.

Варто погодитися з тезою про те, що вихід у тінь, як відповідь бізнесу на надмірний податковий тягар, формує порочне коло: чим більшою є частка тіньової економіки в країні, тим тяжчим стає оподаткування для підприємств, які продовжують зберігати фінансову прозорість [15, с. 95]. Утім, інституціональні потрясіння, спровоковані реалізацією тіньової економіки як вразливості, можуть набувати й такі форми [4; 6, с. 6; 12, с. 211-215]:

- соціально-економічний колапс: широке розповсюдження тіньових схем призводить до створення сприятливих умов для розвитку інших форм злочинності, підриву довіри до судових і правоохоронних органів, посилення соціальної нерівності, зростання бідності та

погіршення якості життя значної частини населення внаслідок несправедливого розподілу національного доходу, дискримінації в оплаті праці та працевлаштуванні;

– розбалансування публічних фінансів: тінізація бізнесу спотворює офіційну макроекономічну статистику, унеможлиблює прогнозування та ефективне державне регулювання, що призводить до значних бюджетних втрат, обмеження у фінансуванні соціальних програм, інфраструктури, охорони здоров'я, освіти, підтримання громадського порядку та забезпечення оборони, загрожуючи політичному ладу;

– пригнічення ділової активності: тіньова економіка створює умови недоброзичливої конкуренції для легального бізнесу, знижуючи його прибутковість і конкурентоспроможність, що призводить до закриття законслухняних підприємств або ще більшої тінізації, внаслідок чого деградує галузева структура національного господарства;

– дефіцит фінансових ресурсів: внаслідок тінізації фінансових ринків значний обсяг коштів, які могли б бути спрямовані на економічний розвиток економіки та поповнення ресурсної бази фінансових установ, виходить з-під публічного нагляду на тіньовий ринок валюти й капіталів або закордон, що провокує нестабільність та втрату платоспроможності банків і небанківських установ.

Оцінка рівня тіньової економіки в Україні покладається на Міністерство економіки, проте з 2022 р. результати таких розрахунків не публікуються (зокрема й через те, що частина статистичних даних, передбачених відповідною методикою, не оновлюються в цілях забезпечення конфіденційності в умовах повномасштабного вторгнення). Втім діагностика, проведена незалежними експертами, дозволяє скласти загальне уявлення про ступінь поширення цієї загрози (рис. 3).

Як показано на рис. 3, оціночний рівень тіньової економіки в Україні із середньорічного довоєнного значення близько 32 % ВВП після початку повномасштабного вторгнення зріс до 40-50 %. При цьому чи не найбільший приріст відбувся саме у 2022 р. на фоні скорочення номінального ВВП на 4 %, а реального – майже на третину.

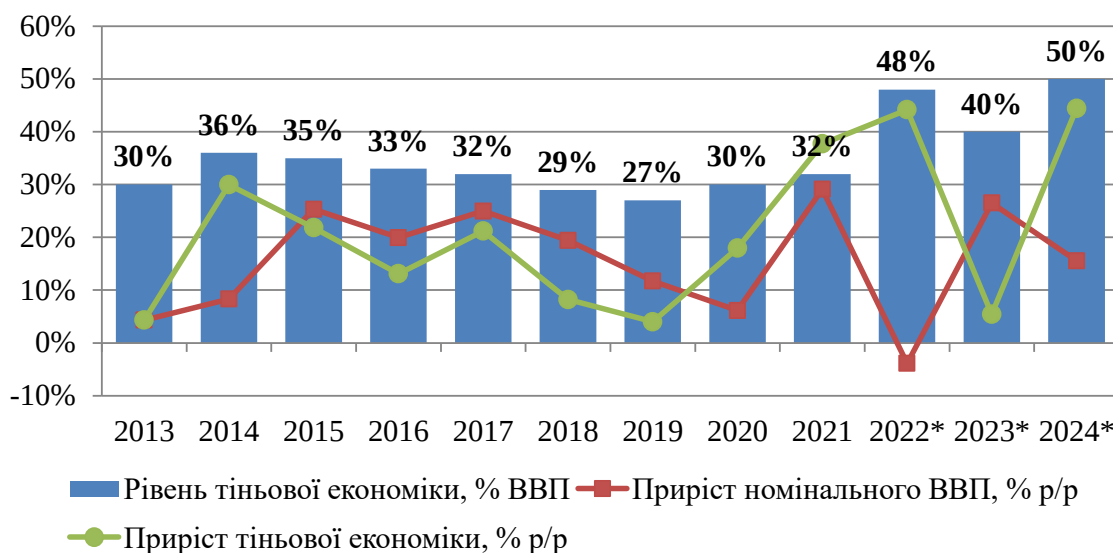

Рис. 3. Динаміка тінізації економіки України в 2013 – 2024 рр.

* – за неофіційними даними

Джерело: побудовано на підставі [7; 18; 27].

Ухилення від сплати податків породжує одну з найбільш значущих загроз фінансовій безпеці держави, оскільки воно безпосередньо впливає на бюджетні надходження, інвестиційний клімат та соціальну стабільність у країні, позбавляючи державу необхід-

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

них ресурсів для ефективного функціонування. Ця девіація передбачає сукупність матеріальних дій, бухгалтерських операцій, правових актів та шахрайських прийомів з боку платників податків або третіх осіб з метою уникнення сплати обов'язкових платежів. До найбільш поширених схем експерти відносять: заниження доходів або оцінки предмета оподаткування, неподання або неповне надання податкової звітності, надання недостовірних документів, маніпуляції з митною вартістю, використання конвертаційних (транзитних) центрів і «податкових ям», зловживання податковими пільгами та кредитами [11, с. 242-243]. Як інституціональна вразливість ухилення від сплати податків здатне спричиняти такі потрясіння для фінансової безпеки держави [10; 19]:

- розмивання джерел податкових надходжень: зумисне укриття або спотворення інформації про предмети оподаткування призводить до недоотримання бюджетних доходів, що обмежує можливості держави до фінансування критично важливих сфер, а відсутність прозорості в податковій звітності ускладнює макроекономічне планування;

- зростання надмірного боргового навантаження: недостатність податкових надходжень може призвести до дефіциту бюджету, що змушує органи влади вдаватися до внутрішніх та зовнішніх запозичень, збільшуючи публічний борг і відволікаючи майбутні доходи на його непродуктивне обслуговування;

- погіршення міжнародного іміджу: країни, що не здатні ефективно боротися з ухиленням, можуть зіткнутися зі зниженням міжнародного рейтингу, скороченням обсягів міжнародної фінансової допомоги та інвестування, а також з потенційними санкціями.

Ще однією інституціональною загрозою є офшоризація – доволі поширене в умовах фінансової глобалізації явище, яке передбачає перерозподіл фінансових ресурсів у світових масштабах через використання офшорних юрисдикцій. Офшорами (*англ.* «off shore» – поза берегом) називають території, розташовані поза межами дії загального податкового режиму, резиденти яких підлягають пільговим тарифам і зборам, а також спрощенню в реєстрації та ліцензуванні. Синонімічним є термін «податкова гавань» (*англ.* tax haven), який внаслідок некоректного прочитання також перекладають як «податковий рай» (*англ.* tax heaven).

Фактично офшоризація є непродуктивним виведенням капіталу за межі країни [24, с. 150], не лише з метою сумлінної та законослужняної зовні поведінки на кшталт податкової оптимізації, забезпечення конфіденційності або покращення умов інвестування, але і для легалізації злочинних доходів та ухилення від сплати податків. Справедливим, утім, є зауваження Н. Давиденко та С. Войцехівської, що мотивами виведення коштів у офшор можуть бути й інші прояви економічних загроз підприємництву, зокрема рейдерство та порушення майнових, інтелектуальних та інших прав [14, с. 71]. Інституціональними потрясіннями офшоризації як вразливості фінансової безпеки держави є [17, с. 82-83]:

- послаблення фіскального потенціалу: виведення капіталу в офшорні юрисдикції створює умови для недобросовісної податкової конкуренції, розмивання податкової бази, внаслідок чого втрачається суттєва частка бюджетних доходів;

- підсилення інших інституціональних загроз: офшоризація надає міжюрисдикційні інструменти для ухилення від сплати податків, корупційних злочинів і тінізації економіки.

Доцільно привернути окрему увагу загрозливим явищам, про які, зазвичай, не йдеться в дослідженнях фінансової безпеки держави, оскільки вони чинять непрямий вплив через індивідуальну фінансову безпеку, а саме – фінансові піраміди та кібершахрайство. Інституціональними загрозами названі шахрайські дії стають у випадку масштабування та набуття системного характеру, що є особливо ймовірним у складних суспільно-політичних умовах, зокрема у воєнний час, коли основна увага та ресурси держави спрямовані на подолання більш нагальних проблем [20, с. 673].

Шахрайство у формі фінансової піраміди є видом деструктивної фінансової діяльності, пов'язаним з одержанням активів шляхом привласнення або придбання права на них шляхом введення в оману. Головною ознакою фінансової піраміди є відсутність у організаторів намірів чи реальних можливостей виконати взяті зобов'язання [26, с. 464]. На практиці це означає, що виплати раннім учасникам здійснюються не завдяки власній господарській діяльності шахрайської організації, а за внески нових учасників, що триває до моменту неможливості компенсувати вихідний грошовий потік за рахунок вхідного.

Реалізація фінансових пірамід як інституціональної вразливості в масштабі держави (як це було, наприклад, в Албанії в 1996–1997 рр. [16, с. 72]) може призводити до таких потрясінь для фінансової безпеки [9, с. 151; 16, с. 70; 20, с. 672]:

- непродуктивна концентрація фінансових ресурсів: у національному масштабі фінансові піраміди відволікають тимчасово вільні кошти населення та бізнесу, перешкоджаючи їх вкладенню в соціально значущі сфери для соціального, науково-технічного та економічного прогресу;

- прямі фінансові збитки з довгостроковими наслідками: це явище здатне завдати колосальних матеріальних збитків суспільству, особливо в умовах незадовільного рівня фінансової грамотності, штовхаючи представників найбільш вразливих верств до ризикових джерел заробітку з неминучим банкрутством, досвід якого формує недовіру до організаторів піраміди, а в подальшому – переноситься на всю фінансову систему та регуляторні органи.

Протягом останніх 10 років кібершахрайство перетворилося на один з найбільш актуальних і поширених викликів фінансовій безпеці держави [29, с. 8]. Його доцільно визначати як протиправні дії, що здійснюються з використанням цифрових технологій у мережі Інтернет з метою отримання незаконної фінансової вигоди. Еволюція способів скоєння таких злочинів значно випереджає розвиток заходів з протидії ним. Основними формами кібершахрайства є фішинг, скімінг, поширення шкідливого ПЗ (malware) і програм-вимагачів (ransomware), DDoS-атаки, кібершпигунство, криптозлочини [8]. Становлячи вразливість фінансовій безпеці, це явище спроможне викликати такі інституціональні потрясіння [8; 22, с. 69; 29, с. 7]:

- паралізація цифрової фінансової інфраструктури: тісні ділові та технологічні взаємозв'язки у фінансовому секторі сприяють швидкому поширенню атак по всій системі, потенційно спричиняючи масові збої у платіжних системах, міжбанківських операціях, втрату доступу до фінансових ресурсів;

- втрата стійкості фінансової системи: оскільки кібершахрайство порушує фундаментальні принципи функціонування фінансових інституцій, що призводить до високих втрат і зростання операційних витрат, здороження та погіршення якості обслуговування, у результаті чого викликає зниження довіри до індустрії фінансових послуг.

Зазначене доводить, що в більшості випадків інституціональні загрози фінансовій безпеці держави є результатом незадовільного функціонування легальних та інклюзивних фінансових інститутів. Таким чином, актуальним завданням управління фінансовою безпекою є, серед іншого, підтримка та розвиток належної інституційної спроможності органів макрофінансового регулювання, досягненню чого сприятиме системна та послідовна протидія трансформації дисфункціональних інститутів у девіантні та екстрактивні.

Висновки і пропозиції. Результати проведеного дослідження дозволяють стверджувати, що інституціональні загрози становлять один із найбільш небезпечних чинників для фінансової безпеки України. Їхня специфіка полягає в тому, що вони виникають через внутрішні дисбаланси й недосконалість інституційного середовища та утворюють систему взаємопов'язаних деформацій, що підривають економічну стійкість і соціальну справедливість у державі. Доцільно зосередити зусилля на посиленні інституційної

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

спроможності органів державного регулювання, удосконаленні фінансового моніторингу, підвищенні прозорості бюджетних процесів та запровадженні сучасних антикорупційних інструментів. Необхідною є також інтеграція в міжнародні системи контролю за відмиванням коштів і боротьби з фінансовими махінаціями, що забезпечить більш тісну співпрацю з іноземними юрисдикціями. Подальші дослідження в цьому напрямі мають концентруватися на розробці методичних підходів до оцінки сукупного впливу інституціональних загроз, прогнозування їхньої еволюції в умовах війни та повоєнного відновлення, а також на пошуку інноваційних інструментів протидії ним в умовах цифровізації економіки та низького рівня фінансової обізнаності громадян.

Список використаних джерел

1. Kovalenko V. The Shadow Economy's Phenomenon and its Impact on the Development of Corporate Business and Households in Ukraine / V. Kovalenko, M. Slatvinska, Z. Varnalii, S. Sheludko, T. Valihura // *Financial and credit activity problems of theory and practice*. – 2022. – Vol. 3, no. 44. – P. 328–337. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.44.2022.3763>.
2. Pihul N. Corruption as a Threat to Economic Security of Ukraine / N. Pihul, Ye. Pihul // *Mechanism of an economic regulation*. – 2022. – No. 3-4 (97-98). – P. 98–104. DOI: <https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.17>.
3. Антикорупція на паузі Україна в Індексі сприйняття корупції – 2024 [Електронний ресурс] // Transparency International Ukraine. – Режим доступу: <https://cpi.ti-ukraine.org>.
4. Біляк Ю. Тіньова економіка як фактор загрози фінансовій безпеці держави [Електронний ресурс] / Ю. Біляк // *Економіка та суспільство*. – 2024. – № 62. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-25>.
5. Варналій З. С. Економічна безпекологія: сутність, особливості України в добу сучасних викликів та загроз : монографія / З. С. Варналій. – Київ : Знання України, 2025. – 358 с.
6. Вдовенко Н. М. Наслідки впливу тіньової і поведінкової економіки на фінансову безпеку держави через фінансові інструменти сталого розвитку України / Н. М. Вдовенко, Ю. А. Перегуда // *Академічні візії*. – 2024. – № 27. – С. 1–8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11207190>.
7. Внесок у неформальний сектор економіки [Електронний ресурс] // Портал даних видобувної галузі України. – Режим доступу: <https://surl.li/lkurxd>.
8. Гончаренко І. Кіберзагрози фінансового сектора в умовах війни [Електронний ресурс] / І. Гончаренко // *Економіка та суспільство*. – 2023. – № 50. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-82>.
9. Гордей О. Д. Вплив фінансового шахрайства на фінансову безпеку домогосподарств / О. Д. Гордей, О. В. Новицька, А. С. Петренко, Д. Р. Кушнір // *Економіка і регіон*. – 2025. – № 2(97). – С. 147–154. DOI: [https://doi.org/10.26906/eir.2025.2\(97\).3799](https://doi.org/10.26906/eir.2025.2(97).3799).
10. Городецька Т. Е. Вплив ухилення від сплати податків на економічну безпеку держави [Електронний ресурс] / Т. Е. Городецька, С. В. Руденко, О. В. Накісько // *Актуальні питання економічних наук*. – 2024. – № 3-4. – Режим доступу: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15102144>.
11. Григоращенко О. В. Ухилення від сплати податків: економіко-правовий аналіз / О. В. Григоращенко // *Економічна безпека держави: теорія і практика*. – 2022. – № 4 (1). – С. 241–245. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-82>.
12. Гриценко Л. Л. Пріоритети розвитку фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів : монографія / Л. Л. Гриценко, І. М. Боярко, Т. А. Васильєва та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук Л. Л. Гриценко. – Суми : СумДУ, 2021. – 379 с.
13. Давиденко Н. М. Розвиток інфраструктури фінансового ринку України / Н. М. Давиденко // *Причорноморські економічні студії*. – 2017. – № 23. – С. 163–167.
14. Давиденко Н. М. Офшоризація економіки в контексті забезпечення фінансової безпеки України / Н. М. Давиденко, С. І. Войцехівська // *Підприємництво та інновації*. – 2022. – № 22. – С. 67–72. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/22.11>.
15. Давиденко Н. М. Вплив тіньової економіки на податкову систему країни / Н. М. Давиденко, О. В. Жовніренко, І. О. Олефір // *Підприємництво та інновації*. – 2020. – № 13. – С. 94–98. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/13.18>.

16. Демянишин В. Соціально-економічні мотиви участі в фінансовому шахрайстві на ринку страхових послуг / В. Демянишин, Ю. Клапків // Економічний дискурс. – 2020. – № 2. – С. 66–74. DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2020-2-7>.
17. Копитко М. І. Використання офшорних зон як спосіб ухилення від оподаткування / М. І. Копитко, М. В. Вінічук // Вчені записки Університету «КРОК». – 2021. – № 1 (61). – С. 79–88. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-61-79-88>.
18. Макроекономічні показники. [Електронний ресурс] // Національний банк України. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators>.
19. Михальчук Н. М. Протидія ухиленню від оподаткування в інтересах зміцнення фінансової безпеки держави [Електронний ресурс] / Н. М. Михальчук, О. І. Олійничук // Ефективна економіка. – 2016. – № 6. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5031>.
20. Моргун Н. С. Фінансове шахрайство в системі загроз економічній безпеці / Н. С. Моргун, С. В. Марчевський, О. О. Шевчук // Актуальні питання у сучасній науці. – 2024. – № 4 (22). – С. 671–683. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-4\(22\)-671-683](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-4(22)-671-683).
21. Онищенко С. Інституційне забезпечення бюджетної безпеки України / С. Онищенко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2016. – № 5 (182). – С. 31–38. DOI: <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2016/182-5/5>.
22. Петруха Н. М. Кібербезпека економіки та державних фінансів: історіографія та повсюдність траєкторія розвитку / Н. М. Петруха, С. В. Петруха, А. Ю. Жмаєв, М. Е. Синкевич // Бізнес Інформ. – 2024. – № 6. – С. 64–79. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-6-64-79>.
23. Резнік О. М. Вплив легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, на фінансову систему України / О. М. Резнік, Н. М. Щербак // Юридичний науковий електронний журнал. – 2021. – № 3. – С. 290–293. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-3/74>.
24. Рижкова А. Роль офшорів у системі легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом / А. Рижкова, М. Вінічук, О. Бойко // Соціально-правові студії. – 2021. – № 4 (14). – С. 148–154. DOI: <https://doi.org/10.32518/2617-4162-2021-4-148-154>.
25. Середа Є. Г. Фінансовий моніторинг в системі національної безпеки України [Електронний ресурс] / Є. Г. Середа, О. С. Сокирко, В. Ю. Шепиленко // Економіка та суспільство. – 2024. – № 62. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-82>.
26. Соловйов Е. П. Основи методики розслідування шахрайства у сфері діяльності небанківських фінансових установ / Е. П. Соловйов // Юридичний науковий електронний журнал. – 2022. – № 12. – С. 462–466. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-12/109>.
27. Тіньова економіка: як оцінюється її рівень в Україні та інших країнах [Електронний ресурс] // Слово і Діло. – 15 квітня 2025. – Режим доступу: <https://surl.lu/xlvmvu>.
28. Хаванов А. В. Вплив корупції на економічну безпеку держави: аналіз механізмів та наслідків [Електронний ресурс] / А. В. Хаванов // Економіка та суспільство. – 2024. – № 62. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-114>.
29. Яровенко Г. М. Протидія кібершахрайству у фінансовому секторі: практика ЄС : монографія / Г. М. Яровенко, В. В. Койбічук, В. В. Боженко, О. М. Пахненко. – Суми : ВВП «Мрія», 2024. – 168 с.
30. Яструбецька Л. С. Корупція як системна проблема фінансової безпеки в Україні / Л. С. Яструбецька // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2021. – № 36. – С. 171–178. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2021-36-30>.

References

1. Kovalenko, V., Slatvinska, M., Varnalii, Z., Sheludko, S., & Valihura, T. (2022). The Shadow Economy's Phenomenon and its Impact on the Development of Corporate Business and Households in Ukraine. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 3(44), 328–337. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.44.2022.3763>.
2. Pihul, N. H., & Pihul, Ye. I. (2022). Corruption as a Threat to Economic Security of Ukraine. *Mechanism of Economic Regulation*, 3-4(97-98), 98–104. <https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.17>.

3. Transparency International Ukraine. (2025). *Antykoruptsiia na pauzi Ukraina v Indeksii spry-iniattia koruptsii – 2024* [Anti-corruption on pause Ukraine in the Corruption Perceptions Index – 2024]. <https://cpi.ti-ukraine.org>.
4. Biliak, Yu. V. (2024). Tinova ekonomika yak faktor zahrozy finansovii bezpetsi derzhavy [Shadow economy as a threat to the financial security of the state]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, 62. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-25>.
5. Varnalii, Z. S. (2025). *Ekonomichna bezpekolohiia: sutnist, osoblyvosti Ukrainy v dobu suchasnykh vykykiv ta zahroz* [Economic securitology: essence, peculiarities of Ukraine in the era of modern challenges and threats]. Znannia Ukrainy.
6. Vdovenko, N. M., & Perehuda Yu. A. (2024). Naslidky vplyvu tinovoi i povedinkovoi ekonomiky na finansovu bezpeku derzhavy cherez finansovi instrumenty staloho rozvytku Ukrainy [Consequences of the influence of the shadow and behavioral economy on the financial security of the state through financial instruments for the sustainable development of Ukraine]. *Akademichni vizii – Academic visions*, 27, 1-8. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11207190>.
7. Portal danykh vydobuvnoi haluzi Ukrainy – Extractive Industry Data Portal of Ukraine. (2024). *Vnesok u neformalniy sektor ekonomiky* [Contribution to the informal sector of the economy]. <https://surl.li/lkurxd>.
8. Honcharenko, I. H. (2023). Kiberzahrozy finansovoho sektora v umovakh viiny [Cyber threats to the financial sector in times of war]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, 50. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-82>.
9. Hordei, O. D., Novytska, O. V., Petrenko, A. S., & Kushnir, D. R. (2025). Vplyv finansovoho shakhraistva na finansovu bezpeku domohospodarstv [The impact of financial fraud on household financial security]. *Ekonomika i rehion – Economy and region*, 2(97), 147-154. [https://doi.org/10.26906/EiR.2025.2\(97\).3799](https://doi.org/10.26906/EiR.2025.2(97).3799).
10. Horodetska, T. E., Rudenko, S. V., & Nakisko, O. V. (2024). Vplyv ukhylennia vid splaty podatkov na ekonomichnu bezpeku derzhavy [The impact of tax evasion on the economic security of the state]. *Aktualni pytannia ekonomichnykh nauk – Current issues in economic sciences*, 3-4. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15102144>.
11. Hryhorashchenko, O. V. (2022). Ukhylennia vid splaty podatkov: ekonomiko-pravovyi analiz [Tax evasion: economic and legal analysis]. *Ekonomichna bezpeka derzhavy: teoriia i praktyka – Economic security of the state: theory and practice*, 4(1), 241-245. <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.1.37>.
12. Hrytsenko, L. L. (Ed.). (2021). *Priorytety rozvytku finansovoi systemy Ukrainy v umovakh yevrointegratsiinykh protsesiv* [Priorities for the development of the financial system of Ukraine in the context of European integration processes]. SumDU.
13. Davydenko, N. M. (2017). Rozvytok infrastruktury finansovoho rynku Ukrainy [Development of the infrastructure of the financial market of Ukraine]. *Prychornomorski ekonomichni studii – Black Sea Economic Studies*, 23, 163-167.
14. Davydenko, N. M., & Voitsekhivska, S. I. (2022). Ofshoryzatsiia ekonomiky v konteksti zabezpechennia finansovoi bezpeky Ukrainy [Offshoring of the economy in the context of ensuring financial security of Ukraine]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii – Entrepreneurship and innovation*, 22, 67-72. <https://doi.org/10.37320/2415-3583/22.11>.
15. Davydenko, N. M., Zhovnirenko, O. V., & Olefir, I. O. (2020). Vplyv tinovoi ekonomiky na podatkovu systemu krainy [The impact of the shadow economy on the country's tax system]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii – Entrepreneurship and Innovation*, 13, 94-98. <https://doi.org/10.37320/2415-3583/13.18>.
16. Demianyshyn, V., & Klapkiv, Yu. (2020). Sotsialno-ekonomichni motyvy uchasti v finansovomu shakhraistvi na rynku strakhovykh posluh [Socio-economic motives for participation in financial fraud in the insurance market]. *Ekonomichniy dyskurs – Economic discourse*, 2, 66-74. <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2020-2-7>.
17. Kopytko, M. I., & Vinichuk, M. V. (2021). Vykorystannia ofshornykh zon yak sposib ukhylennia vid opodatkovannia [The use of offshore zones as a method of tax evasion]. *Vcheni zapysky Universytetu «KROK» – Academic notes of the KROK University*, 1(61), 79-88. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-61-79-88>.

18. National Bank of Ukraine. (2025). *Makroekonomichni pokaznyky* [Macroeconomic indicators]. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators>.
19. Mykhalchuk, N. M., & Oliinychuk, O. I. (2016). Protydiia ukhylenniu vid opodatkuvannia v interesakh zmitsnennia finansovoi bezpeky derzhavy [Countering tax evasion in the interests of strengthening the financial security of the state]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 6. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5031>.
20. Morhun, N. S., Marchevskyi, S. V., & Shevchuk, O. O. Finansove shakhraistvo v systemi zahroz ekonomichnii bezpetsi [Financial fraud in the system of threats to economic security]. *Aktualni pytannia u suchasni nautsi – Current issues in modern science*, 4(22), 671-683. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-4\(22\)-671-683](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-4(22)-671-683).
21. Onyshchenko, S. (2016). Instytutsiine zabezpechennia biudzhetnoi bezpeky Ukrainy [Institutional support of budgetary security of Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika – Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*, 5(182), 31-38. <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2016/182-5/5>.
22. Petrukha, N. M., Petrukha, S. V., Zhmaiev, A. Yu., & Synkevych, M. E. (2024). Kiberbezpeka ekonomiky ta derzhavnykh finansiv: istoriohrafia ta povoienna traiektoriia rozvytku [Cybersecurity of the economy and public finances: historiography and post-war development trajectory]. *Biznes Inform – Business Inform*, 6, 64-79. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-6-64-79>.
23. Reznik, O. M., & Shcherbak, N. M. (2021). Vplyv lehalizatsii dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, na finansovu systemu Ukrainy [The impact of money laundering on the financial system of Ukraine]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal Scientific Electronic Journal*, 3, 290-293. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-3/74>.
24. Ryzhkova, A., Vinichuk, M., & Boiko, O. (2021). Rol ofshoriv u systemi lehalizatsii (vidmyvannia) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom [The role of offshore companies in the system of legalization (laundering) of proceeds of crime]. *Sotsialno-pravovi studii – Socio-legal studies*, 4(14), 148-154. <https://doi.org/10.32518/2617-4162-2021-4-148-154>.
25. Sereda, Ye. H., Sokyrko, O. S., & Shepylenko, V. Yu. (2024). Finansovyi monitorynh v systemi natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Financial monitoring in the national security system of Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, 62. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-82>.
26. Soloviov, E. P. (2022). Osnovy metodyky rozsliduvannia shakhraistva u sferi diialnosti ne-bankivskykh finansovykh ustanov [Fundamentals of fraud investigation methodology in the field of non-bank financial institutions]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal scientific electronic journal*, 12, 462-466. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-12/109>.
27. Tinova ekonomika: yak otsiniuietsia yii riven v Ukraini ta inshykh krainakh [Shadow economy: how is its level assessed in Ukraine and other countries]. (2025). Slovo i Dilo. <https://surl.lu/xlvvmvu>.
28. Khavanov, A. V. (2024). Vplyv koruptsii na ekonomichnu bezpeku derzhavy: analiz mekhanizmiv ta naslidkiv [The impact of corruption on the economic security of the state: analysis of mechanisms and consequences]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, 62. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-114>.
29. Yarovenko, H. M., Koibichuk, V. V., Bozhenko, V. V., & Pakhnenko, O. M. (2024). Protydiia kibershakhraistvu u finansovomu sektori: praktyka YeS [Counteracting cyber fraud in the financial sector: EU practice]. VVP «Mriia».
30. Yastrubetska, L. S. (2021). Koruptsiia yak systemna problema finansovoi bezpeky v Ukraini [Corruption as a systemic problem of financial security in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy*, 36, 171-178. <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2021-36-30>.

Отримано 14.09.2025

Sergii SheludkoPhD in Economics, D.Sc. Candidate of the Department of Public Finance
State Tax University (Irpın, Ukraine)**E-mail:** s.szeludko@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0003-0636-4940>**ResearcherID:** [H-4614-2016](https://orcid.org/0000-0003-0636-4940). **Scopus Author ID:** 57211012349**INSTITUTIONAL THREATS TO UKRAINE'S FINANCIAL SECURITY:
MECHANISMS OF FORMATION AND CONSEQUENCES OF IMPACT**

The paper examines the institutional threats to Ukraine's financial security, with a particular emphasis on their mechanisms of formation and the socio-economic consequences of their influence. The relevance of the study is underscored by the intensification of such threats, including corruption, shadow economy, tax evasion, money laundering, offshoreisation, financial pyramids, and cyber fraud, all of which significantly distort financial flows, erode state capacity, and deepen social inequality. The methodology combines institutional analysis with structural-functional and systemic approaches, enabling a comprehensive examination of both the genesis and dynamics of financial security vulnerabilities. The findings demonstrate that institutional threats manifest through the degradation of state regulatory capacity, decline in public trust, misallocation of resources, and marginalisation in the global financial system. Corruption is shown to be the most pervasive threat, producing cascading effects across fiscal and investment domains. Money laundering reinforces organised crime and destabilises financial systems, while the expansion of the shadow economy disrupts fiscal planning and fuels social polarisation. Offshoreisation exacerbates revenue losses and facilitates further illicit practices, whereas fraudulent schemes and cybercrime weaken the resilience of digital financial infrastructure. Collectively, these processes form a self-reinforcing cycle of institutional erosion, undermining financial sovereignty and resilience. The study conceptualises institutional threats not merely as a systemic network of interrelated deformations. The results justify the urgent need to strengthen institutional capacity, enhance financial monitoring, improve fiscal transparency, and adopt modern anti-corruption instruments. Integration into international systems of anti-money laundering and financial fraud prevention is highlighted as an essential step for mitigating risks. The future research should focus on methodological approaches for assessing the impact of institutional threats in wartime and post-war recovery, and designing innovative countermeasures in terms of digitalisation and low financial literacy.

Keywords: financial security; institutional threats; shadow economy; money laundering; corruption.

Fig.: 3. References: 30.